

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Oenhetlig terminologi kan äventyra funktionshindrades rättigheter.....	3
Uppdaterad och förbättrad utgåva av FPA-termer	12
Översättarseminarium på Hanaholmen.....	13
Teori, praktik och nätverk för blivande lagöversättare	15
Lagöversättningskursen ur deltagarperspektiv.....	16
In memoriam Elisabeth Suomalainen.....	17
Ny TNC-ordlista med basord	18
Språktips	19
På nya platser	19

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

www.vnk.fi/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd

kan sändas per e-post.

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn 09 1602 2129.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar kan göras per e-post eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post. Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Gunilla Garoff

Illustrationer: Anita Strandberg

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 340 ex

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Statsrådets translatorsbyrå

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

Tfn sekreteraren 09 1602 2129, fax 09 1602 2088

OENHETLIG TERMINOLOGI KAN ÄVENTYRA FUNKTIONSHINDRADES RÄTTIGHETER

Den tidigare svenska socialministern Bengt Westerberg skriver i en folder – "ORD som taggar – om funktionshinder"¹ – att "det är nyttigt att bli påmind om hur ord kan uppfattas. Ord kan såra och förnedra även om det inte var avsikten." Han påminner om att olika människor kan uppfatta ord olika. I förordet till foldern står det att "det inte är lätt att hänga med när ord byts ut eller ändrar betydelse. Att diskutera begrepp kan vara en väg att gå."

Det finns ingen standardiserad terminologi inom social- och hälsovårdsområdet i Finland, varken på finska eller på svenska. Av de termer och begrepp som används inom handikappområdet kopplas många samman med just social- och hälsovården. Majoriteten av personer med funktionsnedsättning lever och bor inte längre avskilda från majoritetsbefolkningen på sjukhus eller institutioner. Allt eftersom tillgängligheten ökar syns och hörs personer med funktionsnedsättning allt mer. Därmed begränsas begrepp som förekommer inom handikappsektorn inte endast till social- och hälsovård, utan de används också exempelvis vid byggnads- och miljöplanering.

Ett problem är att det är oklart vilka begrepp och termer som ska användas. Det råder en begreppsförvirring inom handikappområdet. Missförstånd och feltolkningar förekommer ständigt. Avsaknaden av en enhetlig terminologi kan äventyra funktionshindrades rättigheter och rättssäkerhet. Det finns därför ett behov av att förnya och harmonisera språkbruket inom handikappområdet både innanför och utanför social- och hälsovårdens gränser.

1 Synen på personer med funktionsnedsättning har också en etisk dimension

Synen på personer med funktionsnedsättning har under de senaste årtiondena förändrats. Tidigare bemöttes personer med funktionsnedsättning ur ett medicinskt perspektiv och ett tjänstemannaperspektiv, medan man numera också beaktar de problem och hinder som finns i samhället, både strukturella hinder och rådande attityder. Det tidigare synsättet fokuserade endast på brister och funktionsnedsättningar hos individen och hur de begränsade personens möjligheter att leva ett normalt liv. Det är först på 1900-talet som ett samlat begrepp tillkom för personer som har någon form av avvikelse från det som uppfattats som normalt. Tidigare hade man separata benämningar utifrån den biologiska avvikelsen (intellektuell, fysisk, sensorisk och psykisk) som en person hade², t ex blinda, döva och halta.

Enligt forskaren Simo Vehmas är det inte alltid lätt att tala om personer med funktionsnedsättning som en grupp i samhället, trots den liknande historiska bakgrund och sociala ställning som de har i relation till varandra.³ Personer med funktionsnedsättning är olika fast de har samma diagnos. Ännu idag kvarstår termer och begrepp som hör ihop med diagnos, exempelvis synskadade, barndomsdöva, fysiskt funktionshindrade eller MS-sjuka personer. Dessa i sin tur har sina egna grupperingar inom den övergripande gruppen personer med funktionsnedsättning. De flesta av de finländska handikapporganisationerna är diagnosbaserade. Rätten till service och stöd styrs fortfarande i vissa lagar av en viss typ

1 Broschyren har tagits fram av Handisam har tillsammans med TCO, Språkrådet, ESF-rådet, Paraplyprojektet, Arvsfonden och Handikappförbunden

2 Vehmas, s.112

3 Vehmas, s. 146

diagnos. Inom handikappområdet är lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) (specialomsorgslagen) och mentalvårdslagen (1116/1990) diagnosbaserade lagar. Det uppstår oklarheter om de diagnosbaserade begreppen och de övergripande begreppen inte används i sin rätta betydelse. Exempelvis baseras specialomsorgsdistriktens verksamhet på specialomsorgslagen och deras verksamhet riktar sig därför huvudsakligen till den målgrupp som omfattas av specialomsorgslagen.

Det råder en förvirring på svenska i Finland om hur de diagnosbaserade och de övergripande begreppen ska användas. I dagspressen och myndighetstexter har personer med funktionsnedsättning och funktionshindrade likställts med personer med utvecklingsstörning eller intellektuella funktionsnedsättningar, bl. a. i social- och hälsovårdsministeriets pressmeddelande 236/2010 om boendeprogrammet för personer med utvecklingsstörning. I pressmeddelandet används funktionshindrade för personer med utvecklingsstörning och handikappade för personer med funktionsnedsättning. Under de senaste åren har finskans *kehitysvammainen* i ett flertal tidningsartiklar felaktigt översatts till *funktionshindrad* eller *person med funktionsnedsättning*, exempelvis i artikeln "Många funktionshindrade arbetar gratis", FNB 4.8.2011. Av artikeln framgår att över 3000 funktionshindrade klarar av att göra lönearbete. Här blir informationen direkt felaktig. Pellervos ekonomiska forskning PTT har kommit fram till att under hälften av landets ca 200 000 personer med funktionsnedsättning vill in på arbetsmarknaden och en tredjedel av dessa personer har god eller utmärkt arbetsförmåga.

2 Begreppen funktionshinder, handikapp, person med funktionsnedsättning

I dagens läge används flera olika begrepp för att beteckna en person vars funktionsförmåga avviker fysiskt, psykiskt, intellektuellt eller i fråga om sinnen från normalbefolkningen.

Det finns både nya och gamla termer och begrepp. De termer och begrepp som förekommer är *person med funktionsnedsättning*, *person med funktionshinder*, *funktionshindrad*, *människor med funktionshinder* och *handikappad*. Handikappad är en gammal term i den finländska lagstiftningen medan de andra är nyare. Handikapp har uppfattats som ett vidare begrepp än funktionshinder i fackspråkliga sammanhang i Sverige. Detta stämmer inte helt överens med uppfattningen i Finland, där *handikapp* uppfattas som ett snävare begrepp än *funktionshinder*. Detta baserar sig till stor del på vår lagstiftning, speciellt på förhållandet mellan handikappservicelagen, specialomsorgslagen och mentalvårdslagen.

Inom handikappkretsar är det inte en självklarhet att personer med psykisk ohälsa, personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller personer med utvecklingsstörning omfattas av begreppet handikappad. En av förklaringarna till det synsätt vi har finns i de lagar som tillkom efter krigstiden. De skulle säkerställa en viss nivå av vård för krigsinvaliderna.

Forskare och andra fackmän inom handikappområdet har också börjat diskutera de finska begreppen *vammaisuus* och *vammainen*. Numera har begreppet *vammainen ihminen* börjat förekomma mer och mer när man talar om *personer med funktionsnedsättning* i stället för *vammainen*.⁴

⁴ Se bland annat Vehmas, s.17

Hur definieras då handikapp, person med funktionsnedsättning och funktionshindrad?

Handikapp:

I 2 § i handikappservicelagen definieras handikapp på följande sätt:

"Med handikappad avses i denna lag den som på grund av skada eller sjukdom under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring."

Begreppet *handikapp* är inte bundet till någon diagnos. Både av lagens förarbeten och av rättspraxis framgår det att fysiska, psykiska, neurologiska, sensoriska och intellektuella funktionsnedsättningar omfattas av termen handikapp. Av lagens förarbeten framgår det också att begreppet *handikappad* och *gravt handikappad* definieras särskilt i förhållande till varje form av service och stöd. Samma regel gäller för alla lagar i vilken rätten till en förmån är beroende av att personen definieras som *funktionshindrad* eller *svårt funktionshindrad*.

Person med funktionsnedsättning:

I artikel 1 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning definieras person med funktionsnedsättning på följande sätt:

"Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra."

I Socialstyrelsens termbank i Sverige definieras funktionsnedsättning och funktionshinder enligt följande:

Funktionsnedsättning:

"nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga"

En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur."

Funktionshinder:

*"begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen
Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen."*

I Socialstyrelsens termbank i Sverige definieras funktionsnedsättning och funktionshinder enligt följande:

Funktionsnedsättning:

"nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga"

En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur."

Funktionshinder:

"begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen."

Svenska socialstyrelsens terminologiråd beslutade i oktober 2007 publicera de nya och reviderade begreppen.

Vad är då innebörden av ändringen?

Tidigare var *funktionsnedsättning* och *funktionshinder* synonyma begrepp. *Handikapp* fanns som en uppslagsterm med hänvisning till kommentaren under *funktionsnedsättning* i Socialstyrelsens termbank. Nu är *funktionshinder* respektive *funktionsnedsättning* egna begrepp. Definitionen av *funktionsnedsättning* är oförändrad. *Handikapp* tas bort som uppslagsterm och användningen av termen avråds som synonym till såväl *funktionsnedsättning* som *funktionshinder*, eftersom den upplevs som stigmatiserande och kopplas samman med det tidigare synsättet på personer med funktionsnedsättning.

Begreppen *människor med funktionshinder* och *personer med funktionshinder* används synonymt med *funktionshindrad* och *person med funktionsnedsättning* i bland annat EU:s rättsakter, exempelvis i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och EU:s handikappstrategi 2010–2020: Nya åtgärder för ett hinderfritt samhälle i EU.

3 Behovet av en enhetlig terminologi och hur rättssäkerheten kan äventyras

I nuläget kvarstår i Finland sådana termer och begrepp som delvis eller helt försvunnit eller som används allt mera sparsamt både bland fackmän inom handikappområdet, i lagstiftningen och i det allmänna språkbruket i Sverige och i EU:s rättsakter. I Finland innehåller många lagar och förordningar gamla termer, exempelvis lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) (handikappservicelagen), lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) och lagen om stöd för närståendevård (937/2005). Gamla termer ingår också i nyare lagstiftning, exempelvis lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010). I 5 § i lagen om tolkningstjänst för handikappade personer används båda begreppen *funktionsnedsättning* och *handikapp*.

De gamla termerna har i en del situationer en stark anknytning till numera föråldrade tolkningar. Exempelvis har en del personer med svår afasi eller andra talsvårigheter haft svårigheter att bli beviljade taltolk, eftersom det är en nyare kategori av tolkar.

Ny terminologi har delvis införts, exempelvis används begreppet *funktionshindrad* i lagen om handikappförmåner (570/2007). I Finlands handikappolitiska program "*Ett starkt underlag för delaktighet och jämlikhet. Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010–2015*" används termerna *person med*

funktionsnedsättning och *funktionshindrad*. De nya termerna styrs dock i vissa texter av föråldrad tolkning eller så används eller översätts de direkt felaktigt, såsom i social- och hälsovårministeriets pressmeddelande 236/2010. Det förekommer att olika yrkesgrupper och generationer tolkar och definierar samma term olika. Detta orsakar en ständig begreppsförvirring inom handikappområdet.

Nationellt samordnat terminologiarbete i Sverige

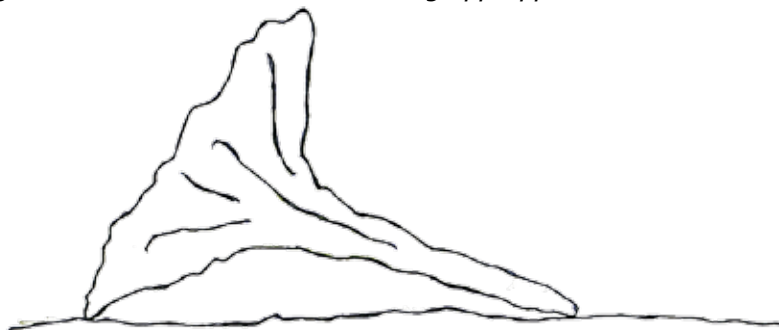
Begreppsförvirringen kring funktionshinder och funktionsnedsättning var en av orsakerna till att en nationell samordning av terminologiarbete initierades i Sverige. Ett annat motiv var att begreppet handikapp började uppfattas som en gammal term. Sedan 2001 ansvarar Socialstyrelsen för den nationella samordningen av terminologiarbete inom fackområdet vård och omsorg i Sverige. Begrepp inom social- och hälsovårdsområdet definieras enligt enhetliga principer. På svenska Socialstyrelsens webbplats kan man läsa att "terminologiarbetet ska medverka dels till säkerhet för individen som får vård och omsorg, dels till att effektivisera verksamhetsuppföljning och planering samt insamling av hälsodata och kvalitetsdata."⁵

Socialstyrelsen bereder ärendena innan terminologirådet fattar beslut om rekommenderad användning av begrepp och termer. Under beredningen samarbetar sakkunniga och terminologer med att reda ut begreppens och termernas innebörd. Detta är speciellt nödvändigt när det råder olika uppfattningar om deras innebörd.

Terminologirådet består av representanter för Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och privata vårdgivare.⁶ Både myndigheter och producenter är därmed representerade, men man kan fråga sig varför de som berörs direkt av begreppen och termerna inte är representerade. Den sakkunskap som finns inom de berörda intresseorganisationer riskerar då att gå förlorad.

Begreppsförvirringen och förekomsten av gamla termer i ny lagstiftning i Finland, som t.ex. i lagen om tolkningstjänst för handikappade personer, visar på att det finns behov av en nationell samordning av terminologiarbetet också här. Att ta fram en nationell, likformig terminologi inom social- och hälsovårdsområdet kan, förutom att det skulle råda bot på den förvirring som råder inom funktionshinderområdet, också bidra till ett modernare och mer begripligt författnings- och myndighetsspråk. Kommunikationen mellan de olika nivåerna inom den offentliga, den privata och den tredje sektorn både förenhetligas och förenklas, om alla är medvetna om vad olika termer betyder och vilka termer som ska användas i olika sammanhang.

Arbetet med Folkpensionsanstaltens projekt med ordlistan FPA-termer visade extra tydligt att avsaknaden av en nationell samordnad terminologi kan äventyra personers rättssäkerhet. Målet med samarbetsprojektet mellan Folkpensionsanstalten (FPA) och Terminologicentralen var "*att främja kommunikationen och det elektroniska informationsutbytet mellan FPA och dess samarbetspartner genom att med systematiskt terminologiarbete harmonisera och befästa begreppsapparaten inom verksamhetsområdet*".

5 <http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>, 16.9.2012

6 <http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>, 16.9.2012

7 Kelan terminologinen sanasto Terveysteen liittyvät käsitteet, FPA-termer Hälsorelaterade begrepp 2. laitos/2 upplagan, förord

Ordlistan innehåller främst termer som hänför sig till FPA:s verksamhet. Trots att det egentliga terminologiprojektet genomfördes i samarbete med Terminologicentralen TSK och sakkunniggrupper från förmånsavdelningarna vid FPA, visade det sig att sakkunskapen inte var tillräcklig. I ordlistan ingår begrepp och termer som är av central betydelse inom handikappområdet. Om begrepp som är avsedda endast för ett begränsat område definieras inom ett större fackområde kan det leda till att rätten till service och stöd inskränks för personer som har rätt till dem enligt lagstiftning som inte hänför sig till det begränsade området. Orsaken är att ordlistans begrepp har en snävare definition än den allmänna termen inom fackområdet. Inom handikappområdet är rätten till service och stöd i många fall direkt beroende av fackområdets centrala begrepp.

Nästan uteslutande är den subjektiva rätten till service och stöd beroende av om en person räknas som *svårt funktionsnedsatt* i förhållande till den service eller det stöd som personen ansökt om. Det betyder att en person med en *svår funktionsnedsättning* kan bedömas som *svårt funktionshindrad* när denna ansökt om exempelvis färdtjänst; personen har särskilda svårigheter att röra sig och kan inte anlita kollektivtrafik utan oskäliga svårigheter. Samma person behöver nödvändigtvis inte uppfylla kriterierna *svårt funktionshindrad* vid en ansökan om serviceboende för att personen inte fortlöpande under olika tider på dygnet eller i stor utsträckning behöver en annan persons hjälp för att klara av dagliga sysslor i hemmet på grund av sin funktionsnedsättning.

I ordlistan FPA-termer finns termposten *svårt funktionshindrad; person med svår funktionsnedsättning; gravt handikappad (vaikeavammainen; vaikeasti vammainen)*. Termerna i termposten definieras på följande sätt: *”person som på grund av sjukdom eller skada har en betydande nedsättning av någon del av funktionsförmågan och som därför under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.”*⁸ Denna definition överensstämmer med handikappservicelagens definition.

I FPA-ordlistan förklaras termerna *svårt funktionshindrad, person med svår funktionsnedsättning, gravt handikappad (vaikeavammainen; vaikeasti vammainen)* så här:

På FPA hänför sig de finska termerna ”vaikeavammainen” och ”vaikeasti vammainen” till olika förmåner. ”Vaikeavammainen” hänför sig till rehabiliteringsförmåner (lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner 566/2005). Med termen avses i nämnda lag en person med ett allmänt medicinskt och funktionellt men som orsakas av en sjukdom, ett lyte eller en kroppsskada, medför rehabiliteringsbehov i minst ett år och är så stort att det medför betydande svårigheter eller avsevärd belastning för personen att klara sina dagliga funktioner utanför slutenvården.

På FPA hänför sig den finska termen ”vaikeasti vammainen” till handikappförmåner (lag om handikappförmåner 570/2007). Dessa personer har en synnerligen svår nedsättning av någon del av funktionsförmågan. Funktionsnedsättningen bedöms i tillämpliga delar i enlighet med social- och hälsovårdsministeriets förordning (1649/2009) om den invaliditetsklassificering som avses i lagen om olycksfallsförsäkring. Dessa personer beviljas det högsta handikappbidraget.

Termerna ”vaikeavammainen” och ”vaikeasti vammainen” förekommer också i andra lagar, men innebörden varierar beroende på lag.

På svenska rekommenderas termerna ”svårt funktionshindrad” och ”person med svår funktionsnedsättning”. Termen ”gravt handikappad” bör inte användas i andra sammanhang än då det hänvisas till lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner.

8 Kelan terminologinen sanasto Terveysteen liittyvät käsitteet, FPA-termer Hälsorelaterade begrepp, s.33

Slutresultatet av FPA-ordlistan blev bra på grund av att språkvetare, översättare, terminologer och sakkunniga inom fackområdet hördes.

Om inte också andra än FPA:s sakkunniga inom området hade konsulterats i utarbetandet av ordlistan hade det funnits risk för att personer med svåra funktionsnedsättningar inte beviljats eller frångåtits service och stöd som de är berättigade till enligt andra lagar, främst handikappservicelagen, eftersom FPA:s definition av *svårt funktionshindrad* är snävare än handikappservicelagens definition av *svårt funktionshindrad*. Följande förklaringar medför att definitionen blir snävare: *betydande svårigheter eller avsevärd belastning och en synnerligen svår nedsättning*. Preciseringsen i FPA:s ordlista att innebörden av termen *svårt funktionshindrad* varierar beroende på lag är därmed av största vikt för att rättssäkerheten inte ska äventyras. Den snävare tolkningen av *handikapp* har också lett till att personer som har rätt till stöd och service enligt handikappservicelagen har fått avslag på sina ansökningar, bland annat personer med psykisk ohälsa och personer med utvecklingsstörning.

Behovet av en nationell termbank är uppenbart. Det är däremot tveksamt om det är ändamålsenligt att termbanken begränsas endast till handikappområdet, eftersom termerna och begreppen används och behövs också inom andra sektorer i samhället. Till en början kunde möjligtvis utarbetandet av en termbank begränsas till social- och hälsovården, eftersom ämnet är aktuellt speciellt med tanke på de många stora och viktiga reformer som bereds och som kommer att börja beredas ännu inom nuvarande regeringsperiod. Sådana är reformen av socialvårdslagen (710/1982), den kommande äldreomsorgslagen och den planerade samordningen av handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Termbankens tillämpningsområde skulle inte strikt begränsas endast till fackområdet social- och hälsovård, utan termbanken kunde också fungera som rekommendation och vägledning för andra områden där begreppen och termerna används och behövs. Delvis pågår ett liknande projekt redan inom ministerierna. Där arbetar tjänstemännen med att ta fram en gemensam terminologibank för alla ministerier. Till en början begränsas tillgången till termbanken till arbetet inom ministerierna, men tanken är att termbanken i framtiden ska vara öppen för allmänt bruk. Detta är ett välkommet projekt.

Förslagsvis kunde Institutet för hälsa och välfärd ges i uppdrag att nationellt börja samordna terminologin inom fackområdet social- och hälsovård både parallellt och separat på finska och svenska. På svenska kunde också en mera informell diskussion och kartläggning påbörjas för att klargöra bland annat vilka begreppsförvirringar som för närvarande är de mest kritiska inom fackområdet för social- och hälsovård. Sammansättningen av ett finländskt terminologiråd för fackområdet social- och hälsovård kunde vara en annan än den sammansättning Socialstyrelsens terminologiråd har i Sverige, eftersom tredje sektorns aktörer, speciellt de finländska handikapporganisationerna, sitter inne med stor sakkunskap. Flera av dem fungerar både som intresseorganisationer och serviceproducenter.

Trots nationell standardiserad terminologi behövs genomgång och bearbetning av språket samt språklig granskning i princip inom alla lagstiftningsprocesser och reformer. Även om de finskspråkiga termerna är tydliga kan det behövas en språkkonsekvensbedömning och ytterligare lagändringar på grund av att det finns ett behov av att förnya de svenskspråkiga termerna. Lag- och myndighetspråket kunde bli klarare av att lagar, förordningar och reformer alltid språkkonsekvensbedöms under hela beredningsprocessen. Denna konsekvensbedömning borde på samma sätt som terminologiarbetet ske i samarbete med sakkunniga inom berörda områden och språkliga experter. Det räcker inte med att den språkliga granskningen sker före behandlingen i utskotten i riksdagen. Det har visat sig vara svårt att ändra termer i det skedet. Det kan till och med vara omöjligt på grund av att beredningen skett på finska. Behovet av att byta ut den svenska termen har kanske inte upptäckts. Med andra ord borde översättningsarbetet från finska till svenska påbörjas redan när lagreformen eller en annan betydelsefull reform bereds.

4 Modernisering av begreppen och språkliga aspekter

I statsrådets kanslis rekommendation och anvisning "Svenskt lagspråk i Finland" (Slaf) kan man läsa att "ett klart och tydligt lagspråk förutsätter att bruket av ord och uttryck är konsekvent". Vidare framkommer det att konsekvenskravet är extra strängt när det gäller legaldefinitioner. Inom samma ämnesområde bör olika termer inte förekomma för samma begrepp. En och samma term bör användas för ett och samma begrepp. Beroende på lagarnas ändamål kan ord och uttryck få olika innebörd, men det är något som bör framgå av sammanhanget.⁹ Kravet på enhetlighet och konsekvens i författningstexter gör att det är svårt att införa ny terminologi när lagar ändras bitvis och att det är bättre att grundligt se över terminologin och föra in ny terminologi när lagstiftningen ändras helt och hållet på något område. Enligt Slaf ska den svenska terminologin i nya författningar helst överensstämma med nyare lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter i Sverige. I Finland behöver man också ta hänsyn till den finländska nationella lagstiftningen och den rådande terminologin här i landet. Stämmer inte terminologin i EU-direktiv överens med terminologin i lagstiftningen eller myndighetsföreskrifter i Sverige bör man överväga om terminologin i vår lagstiftning börjar bli föråldrad.

En av de mest centrala lagarna inom handikappområdet, handikappservicelagen, ändrades delvis senast 2009. Eftersom lagen inte ändrades helt och hållet och eftersom det inte fanns något tryck på att ändra den finska terminologin kvarstår den gamla terminologin, bland annat *handikappad* och *gravt handikappad*. Just nu pågår det en omfattande revidering av lagarna inom handikappområdet.

Förutom den pågående revideringen av lagarna håller Finland på att ratificera FN:s konvention om rättigheter för *personer med funktionsnedsättning*. En konvention som har stor inverkan på all lagstiftning som på något sätt innehåller bestämmelser som berör personer med funktionsnedsättning. Nu finns det möjlighet och behov av att grundligt se över terminologin inom handikappområdet i vårt land och modernisera den så att den överensstämmer med den rådande terminologin både i Sverige och i EU. Genom att använda sig av listan över faktorer i Slaf som talar för och emot termbyte kan man lättare bedöma när det finns ett behov av ett termbyte.

Vilka faktorer talar då för ett termbyte inom handikappsektorn?

Handikapp uppfattas som en gammal term. Den används inte i Sverige. Både *funktionshinder*, *person med funktionshinder* och *person med funktionsnedsättning* används i författningstexter i Sverige och i EU-direktiv. De nya termerna används redan av fackmän inom handikappområdet och de förstås lätt av relevanta målgrupper och lekmän i Finland. Revideras handikappservicelagen i sin helhet går det att förnya terminologin i hela lagen. En förnyelse av terminologin inom handikappområdet diskuteras också på finskt håll.

Vilka faktorer talar emot eller försvårar ett termbyte?

Problemet med att kravet på terminologisk konsekvens inte uppfylls kvarstår, om inte alla lagar som innehåller den gamla termen ses över och föråldrade termer byts ut. Språkexperter och experter har lyft fram de grammatiska och språkliga problem som införandet av den nya terminologin medför.

Den terminologi som Socialstyrelsen i Sverige har fastslagit är inte entydigt ett lyckat slutresultat. En grupp handikappforskare anser att den nya terminologi som Socialstyrelsen beslutade om i början av 2007 har skapat förvirring i stället för klarhet och att det finns en risk för att den nya terminologin skapar en återgång till ett individorienterat synsätt där funktionsnedsättning uppfattas som ett egenskapsord. Det i sin tur kan leda till en förstärkning av attityden att personer med funktionsnedsättning uppfattas som avvikande.

⁹ Svenskt lagspråk i Finland – Slaf – Ruotsinkielinen lakikieli – Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli – Valtioneuvoston kanslian määräykset, ohjeet ja suosittukset 1/2010, s.139

Handikappforskarna har reagerat på att de nya begreppen har skapat ytterligare förvirring, eftersom de inte har använts på rätt sätt. Socialstyrelsen har bemött kritiken med att det fanns tre begrepp (*funktionsnedsättning*, *funktionshinder* och *handikapp*) som användes synonymt och att det skapade osäkerhet bland användarna. Man var tvungen att göra något när man skulle ratificera FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och valde då att ta bort begreppet *handikapp*, eftersom många forskare redan valt bort det begreppet.¹⁰ Språkrådet Birgitta Lundberg påpekar i artikeln "Kan man förbjuda adjektiv?" att det kan vara svårt att veta när man ska använda termen *funktionshinder* och inte *person med funktionsnedsättning* och tvärt om. Hon menar också att *funktionshinder* kommer att användas i betydelsen *funktionsnedsättning* också i framtiden, eftersom begreppet användes i den betydelsen innan Socialstyrelsens terminologiråds rekommendation ändrades.¹¹

Språkliga experter har uttalat sig om grammatiska svårigheter. Lundberg behandlar i sin artikel svårigheter med adjektiv och genitivformen, när man strikt följer Socialstyrelsens terminologiråds rekommendation. Hon skriver att Språkrådet avråder från att använda *funktionsnedsatt* i stället för *funktionshindrad* i de situationer där ett adjektiv behövs. Hon skriver att "det är fullt naturligt att utnyttja particip som adjektiv för att uttrycka egenskaper, karaktärsdrag, tillstånd eller andra omständigheter kring en person".¹²

Som skribent kan jag hålla med om en del av denna kritik. Problemet med adjektiv- och genitivformen stöter jag ständigt på. Jag har flera gånger konstaterat att om jag strikt använder begreppen som man borde blir texterna klumpiga. Det har hänt att jag både medvetet och omedvetet använt begreppen och termerna felaktigt. Jag förstår att det är viktigt att personer med funktionsnedsättning också får vara en person som vilken annan som helst utan att hela tiden behöva utpekas och särskiljas med ett begrepp. Funktionsnedsättningen är en del av personen, men beroende på sammanhang och situation är det av större eller mindre betydelse.

Jag är ändå tveksam om denna sistnämnda problematik kan lösas endast genom att man ändrar på termer och begrepp. Vi kan heller inte komma ifrån att begrepp också är identitetsskapande. Trots att termen ändras kommer en del personer med funktionsnedsättning alltid att använda äldre begrepp, eftersom de identifierar sig med dem. Det finns fortfarande de som identifierar sig med begreppet *invalid* fast det inte funnits i det allmänna språkbruket på många år. På ett liknande sätt kommer ordet *handikappad* att leva kvar ännu i många år, även om det enligt rekommendationer ska undvikas. Oberoende av allt detta sistnämnda är det högst aktuellt att arbetet med en standardiserad terminologi påbörjas och att språkkonsekvensbedömningar blir en naturlig del av beredningen av lagstiftningsreformer och andra reformer. Så länge som vi inte har enhetlig terminologi inom handikappområdet finns det en ständig risk för att rättssäkerheten för personer med funktionsnedsättning äventyras. När börjar vi diskutera begreppen?

 Ulrika Krook
Jurist och VH

För tillfället vårdledig från jobbet som juridiskt ombud för det svenska handikappområdet

10 Forskning om funktionshinder pågår nr 3/09, s. 6–7, Uppsala universitet

11 Med tydlig intension – En festskrift till Anna-Lena Bucher på 60-årsdagen, redaktör: Henrik Nilsson, 2008 Terminologiceentrum TNC, s. 50–55

12 se ovan

UPPDATERAD OCH FÖRBÄTTRAD UTGÅVA AV FPA-TERMER

I Språkråd 3/2010 kunde man läsa att en ny ordlista med centrala FPA-termer och andra termer inom socialförsäkringsbranschen hade publicerats och fanns tillgänglig på Internet.

Nu har arbetet med ordlistan gått vidare och en ny uppdaterad och – framför allt för svenskans del – utökad upplaga har publicerats under sommaren. Den förra upplagan omfattade termposter och begreppsdiagram för cirka 300 begrepp med svenska ekvivalenter samt definitioner och anmärkningar enbart på finska. I den nya upplagan ingår termposter och begreppsdiagram för cirka 320 begrepp.

Ordlistan är uppdelad på 9 kapitel. Med undantag för pensionsbegreppen i det sista kapitlet är hela ordlistan nu översatt och ger således svenska ekvivalenter för samtliga begrepp. Därtill finns de inledande texterna och alla definitioner, anmärkningar och begreppsdiagram också på svenska. Begreppsdiagrammen, som åskådliggör relationerna mellan begreppen, är nu 28 till antalet. I de inledande texterna får läsaren bland annat veta hur termposterna är upplagda och hur man läser begreppsdiagrammen. I slutet av ordlistan finns en förteckning över de viktigaste källorna och alfabetiska register på båda språken.

Behovet av en enhetlig terminologi blev aktuellt 2006 i och med beredningen av lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården. Tanken är att hälso- och sjukvårdsorganisationer i hela landet ska ha tillgång till ett centraliserat elektroniskt patientdataarkiv och vårduppgifter över organisationsgränserna. För att informationen i arkivet och vårduppgifterna ska vara enhetliga och tolkas lika i alla organisationer behövs en enhetlig terminologi.

Arbetet med ordlistan inleddes 2007 i samarbete mellan Folkpensionsanstalten (FPA) och

Terminologicalentralen TSK, och målet är att främja kommunikationen och det elektroniska informationsutbytet mellan FPA och dess olika samarbetspartner genom att med systematiskt terminologiarbete harmonisera och befästa begreppsapparaten inom verksamhetsområdet. Ordlistan är avsedd för sakkunniga, som vill veta vilka termer som rekommenderas och vad de begrepp som används vid FPA betyder. Den är ett bra hjälpmedel t.ex. för lagberedare, informatorer, journalister och översättare. Den kan också stödja datahantering och skapa förutsättningar att utveckla bl.a. informationsökning, informationsöverföring, arkivering och informationsmodellering. Ordlistan grundar sig främst på finsk lagstiftning samt på en sakkunnigrupps reflektioner.

Sakkunnigruppen består av 26 personer från olika avdelningar vid Folkpensionsanstalten. Det terminologiska arbetet har skötts av projekterminolog Sirpa Suhonen vid Terminologicalentralen TSK och IT-planerare Saku Seppälä vid TSK har ansvarat för termhanteringssystemet. Terminologen har till största delen tagit fram de svenska ekvivalenterna och begreppsbeskrivningarna har översatts av Heidi Rustanius. Det svenska materialet har granskats och kompletterats av övertranslator Carola Grönholm och translatorerna Johanna Blom och Berit Rosqvist vid FPA. Carita Bjön, ansvarig informatiker vid FPA:s forskningsavdelning, har lett projektet.

FPA-termer finns på adressen www.fpa.fi/termer

 Carola Grönholm
Folkpensionsanstalten

ÖVERSÄTTARSEMINARIUM PÅ HANAHOLMEN

Seminarieriet den 20–21 september 2012 bildade en mångsidig helhet i fråga om både innehåll och deltagare. Åhörarna representerade bl.a. stads- och kommunförvaltning, olika statliga verk och myndigheter, pensionsanstalter, privata bolag och läroanstalter. Anförandena var detaljrika och jordnära, men samtidigt berördes också stora frågor såsom översättarens roll och förutsättningar.

Seminarieriet öppnades med ett välkomsttal där det konstaterades att översättarseminariet är det viktigaste som görs för översättarna i Finland. Under de två dagarna på Hanaholmen fick vi se och höra att det görs mycket för att utveckla förutsättningarna för översättare och det svenska språket. Denna insikt som seminarieriet gav var glädjande och hoppningivande med tanke på att samhället ur en ekonomisk synvinkel befinner sig i en svacka. Seminarieriet blev således inget "suru"-seminarium, utan uppfyllde ett av de viktigaste syftena med seminarier, nämligen att få en chans att stanna upp och reflektera över var vi befinner oss just nu, vart vi är på väg, och vad som borde göras. **Reidar Wasenius** konstaterade i sitt anförande om hjärnträning att det är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla vår koncentration att vi vågar stanna upp. Detsamma gäller också all annan utveckling. Det krävs mod att våga se verkligheten just nu, om något ska kunna förändras.

Seminarieriets innehåll var mycket mångsidigt. **Sirkka Paikkala** föreläste om namnöversättning. **Eivor Sommardahl** berättade om klar-språksprojektet inom kommunerna, och **Emma Sköldberg** och **Nina Martola** talade i sina anföranden om ordboksverksamhet. Vid sidan om vårt allra viktigaste redskap hjärnan, är också ordböckerna och ordlistorna mycket viktiga verktyg. Precis som vid hjärnträning, gäller det att, som Emma Sköldberg påpekade, "hålla tungan rätt i mun" när man hänvisar till ordböcker, eftersom det kan vara svårt att skilja på olika upplagor.

Trots det mångsidiga utbudet under de två seminariedagarna kunde man småningom skymta en gemensam röd tråd, nämligen översättarrollen.

Översättarnas yrkesroll berördes av flera föreläsare, bl.a. Hasse Hägerfelth, Wilhelm Barner-Rasmussen och Eivor Sommardahl. Eftersom samhällets värderingar avspeglas i de ord som

vi använder, som **Birgitta Lindgren** sade i sitt anförande, kunde översättarna lägga större vikt vid att lyfta fram sin kompetens. Enligt Eivor Sommardahl kunde översättarna t.ex. vara modigare i fråga om att ta till sig rollen som språkexpert, eftersom översättarna de facto ofta är de enda språkexperterna t.ex. inom kommunerna. Detsamma gäller flerspråkiga företag. **Wilhelm Barner-Rasmussen** föreläste om översättarroller och svenskan i näringslivssamarbetet mellan Finland och Sverige, och enligt honom borde översättarrollen inte tolkas så snävt som i dag, utan översättarens roll i multinationella företag kunde liknas vid "gränsgångare", en översättning av Marika Tandefelt för benämningen "organizational boundary spanner".

Wilhelm Barner-Rasmussen lyfte även fram det ekonomiska perspektivet. Det går inte att förbise att översättarrollen har en direkt anknytning till pengar. Som Barner-Rasmussen konstaterade är det varken vettigt eller lönsamt för företaget att en VD, med sin timlön, sitter och översätter. Men trots detta är det tyvärr sällsynt att företag har interna översättare. Därför kan Telia Soneras översättare och språkexpert **Rune Skogberg** ses som ett idealexempel på hur läget borde vara i de flesta flerspråkiga företag. Skogberg berättade på seminariet om sitt jobb som intern översättare, och också han nämnde lönsamheten. Enligt honom kan en orsak till att översättare anlitas i så liten utsträckning vara att de översättningar som översätts av externa översättare i efterhand måste bearbetas ytterligare av någon inom företaget för att texterna ska överensstämma med företagsdiskursen. Barner-Rasmussen kom till samma slutsats och benämnde detta "översättningens dolda kostnader". Även han konstaterade att de externa översättningarna "ofta sitter illa". Detta är dock inte nödvändigtvis negativt med tanke på översättarna, utan kan användas som bra argument för att företag oftare borde anställa interna översättare eller åtminstone borde inse att det är oekonomiskt att så många sitter och översätter vid sidan av sina egentliga uppgifter.

Det finns många sätt att förbättra översättarnas ställning. Seminariet innehöll också föreläsningar om utbildning och lagstiftning. **Kristiina Antinjuntti** och **Tuija Kokko** informerade bl.a. om det nya direktiv (2010/64/EU) som ska förbättra översättnings- och tolkningsverksamhe-

ten inom rättsväsendet och som ska genomföras nationellt i slutet av 2013. När det gäller utbildning, innehöll seminariet två anföranden om den fortbildning i författningsöversättning som läsåret 2011–2012 ordnades av Utbildnings- och utvecklingscentret Palmenia i samarbete med Statsrådets svenska språknämnd. **Eva Orava**, som var ansvarig kurslärare, berättade om kursens innehåll och sina erfarenheter, och sedan fick vi höra **Anita Strandberg** berätta om kursen ur ett deltagarperspektiv. Anita Strandberg var en av de fem deltagare som tack vare denna pilotutbildning fick sitt första jobb som översättare. Kopplingen mellan kursen och arbetsmöjligheterna var ett av kursens viktigaste syften på grund av att det kommer att finnas ett skriande behov av duktiga författningsöversättare längre fram. Kursen hade inte officiell utbildningsstatus, och kursens framtid är osäker, men eftersom kursen lovordades av både arrangörer och deltagare, är en ny kurs av detta slag säkert önskvärd i framtiden.

Som det konstaterades i seminariets välkomsttal, omringas vi dagligen av en mängd översättningar. Det kan därför upplevas som en paradox att översättarnas synlighet trots detta är så marginell. Att som översättare synas, är dock både på gott och ont, eller som **Hasse Hägerfelth** och **Johanna Toivonen** från Yle beskrev det i sitt gemensamma anförande om tv-översättning; det kan vara både "en önskedröm och en mardröm". Hägerfelth menade att översättare måste tåla och inse det positiva med att inte synas, att en översättning som inte syns oftast är en bra översättning. Men som det sades i välkomsttalet; "det är svårt för översättarna att bli förstådda idag, trots att vi är en viktig del av demokratin i vårt tvåspråkiga land". Därför får vi kanske inte bli alltför osynliga.

För att översättarna ska kunna nydana och vidga sin yrkesroll behövs dock förutom synlighet, även kompetens- och kvalitetsutveckling i form av självutveckling, utbildning, samarbete och seminarier – Nina Martolas konstaterande om ordböcker lämpar sig lika väl för att beskriva en översättare: "en ordbok blir aldrig bättre än sitt innehåll, hur snyggt paketerad den än är".

 Nina Forssell
translator, Statsrådets translatorsbyrå

TEORI, PRAKTIK OCH NÄTVERK FÖR BLIVANDE LAGÖVERSÄTTARE

Det var med utgångspunkt i ett konkret behov som Statsrådets svenska språknämnd för ett par år sedan formulerade tanken på en fortbildning med inriktning på lagöversättning: I ett tidsperspektiv på några år har mängden lagtext vuxit betydligt, medan antalet lagöversättare har hållits mer eller mindre konstant. Det hela avancerade snabbt från idé till handling, och våren 2011 kunde Utbildnings- och utvecklingscentret Palmenia i egenskap av utbildningsanordnare annonsera om antagningen.

Utbildningen var välkommen av flera orsaker. I dagens utbildningssystem erbjuds inte någon större studiehelhet med inriktning på översättning av författningstext. Inte heller är utbudet av fortbildning för yrkesverksamma översättare särskilt mångsidigt, vilket troligen också bidrog till att intresset för pilotutbildningen var stort.

Efter en urvalsprocess med översättningsprov och intervju kunde 15 personer med gedigen översättarerfarenhet från tidigare påbörja utbildningen hösten 2011.

Närstudiedagar, gruppträffar och eget arbete

Utbildningen var upplagd så att den kunde genomföras vid sidan av ett heltidsarbete. Under det läsår utbildningen pågick sammanstrålande kursdeltagarna till sammanlagt sex närstudiedagar med olika teman. Mellan närstudiedagarna ordnades träffar i mindre grupper där deltagarna tillsammans med handledarpar (lagöversättare och laggranskare) gick igenom de översättningsuppgifter som hörde till kursen. Hela utbildningen byggde alltså på teori, övningar, problematisering och diskussion.

Avsikten med närstudiedagarna var att behandla temahelheter som nära anknyter till lagstiftningsprocessen och själva översättandet av lagtext från finska till svenska. De enskilda föreläsningarna hölls av sakkunniga inom de olika områdena: översättare, jurister, justerare, språkvårdare, terminologer och informatiker.

Kursen började med en introduktion i ämnet för att deltagarna skulle få en nyanserad bild av fältet och av hur lagstiftningen blir till. Därefter riktades blicken mot bl.a. lagteknik, informationssökning, terminologi på nationell nivå och EU-nivå, källor, källkritik, språkvård, språkriktighet och skrivregler.

Under gruppträffarna med handledarna var det läge att syna översättningsuppgifterna noggrant, att diskutera enskilda översättningsproblem och att jämföra möjliga lösningar. Det var också under gruppträffarna som kursdeltagarna fick närmare kommentarer till sina texter.

Kursen utmynnade slutligen i en sammanfattande närstudiedag där syftet också var att peka framåt och ge kursdeltagarna en överblick över arbetsfältet och möjligheterna att arbeta med översättning av författningstext.

Lagöversättning som studieobjekt

För översättare av lagtext är den praktiska träningen viktig, för lagöversättning har av tradition ansetts vara något man endast lär sig i arbetet. När det gäller det personliga sättet att arbeta sker dessutom en stor del av utvecklingen genom att översättaren konfronteras med olika slags texter och ställs inför ny problematik i ny kontext. Utbildningen skulle därför också ge färdkost för just detta: att utveckla den egna metodiken och problemlösningen genom översättningsuppgifter och diskussion kring översättningarna. Det var också den aspekten som verkade vara viktig för kursdeltagarna – i den slutliga utvärderingen framfördes bl.a. önskemål om fler handledningstillfällen och mer textmassa att översätta.

När behoven inför framtiden diskuteras kan erfarenheterna från utbildningen komma väl till pass. Pilotutbildningen kan anses tillgodose det mest akuta behovet, men i och med att fältet hela tiden lever och mängden texter som ska översättas inte lär minska i första taget kanske motsvarande insatser kommer att behövas också senare.

 Eva Orava
kursledare

LAGÖVERSÄTTNINGSKURSEN UR DELTAGARPERSPEKTIV

Nina Bärlund var en av dem som gick lagöversättarkursen och hon beskriver hur hon upplevde den.

Lagöversättningskursen innebar för mig ett steg närmare min dröm om att jobba heltid som översättare. Jag är ekonom och har jobbat med helt andra saker, men började under en moderskapsledighet 2009 studera svensk översättning vid Helsingfors universitet. Att bli lagöversättare var inte det första jag tänkte på, men under studierna har intresset för området vuxit fram, och när denna kurs utannonserades kändes det naturligt att söka till den. Och jag blev inte besviken. Jag visste inte exakt vad jag skulle förvänta mig och är så pass ny inom branschen att allt är hemåt för mig. Men jag visste att jag skulle lära mig en hel del.

För mig var det viktigt att få en bra överblick om vad lagöversättning innebär, och att få konkret återkoppling på mina översättningar. Övningar kunde det gärna ha varit mer av.

Övningarna och diskussionerna kring dessa var absolut de viktigaste för mig. Speciellt eftersom jag är ny inom branschen, så blev föreläsningarna mer konkreta efter att jag fått arbeta med denna typ av texter själv.

Lagspråk känns inte alls lika krångligt och skrämmande som förut, utan snarare spännande och utmanande. Jag har ännu mycket att lära mig, men det känns inte omöjligt. Men visst, en del saker känns främmande när man kommer från en helt annan miljö. Vissa formuleringar och uttryck känns onödigt tillgjorda och stela, och det tar en stund innan man accepterar att det är som det är.

Jag tror verkligen att jag kommer att arbeta med lagöversättningar i framtiden. Kursen gav mer smak.

Kitty Fogelholm deltog också i kursen och hon beskriver sina erfarenheter så här:

Författningsöversättarkursen kändes som skräddarsydd för mina behov. Jag är jurist och började för ett par år sedan studera svensk översättning vid Helsingfors universitet med siktet inriktat på att en dag kunna arbeta med lagöversättning. Författningsöversättarkursen ordnades alltså vid en väldigt lämplig tidpunkt för mig.

Jag förväntade mig att kursen skulle ge praktisk övning i lagöversättning och jag ville också knyta kontakter till andra översättare. Jag hoppades att kursen kanske skulle kunna leda till ett nytt yrke för mig.

Kursen gav både praktiska och teoretiska verktyg för översättarbetet.

Av föreläsningarna var de som handlade om EU-terminologi och om termarbete i allmänhet särskilt intressanta. Men jag lärde mig ändå mest av

de översättningsuppgifter som vi gjorde under kursen och av genomgången av dem.

Min inställning till lagspråk ändrades inte till följd av kursen då lagspråket redan var bekant för mig. Som jurist ser jag lagspråket som ett renodlat yrkesspråk (med sina egenheter som jag tycker att det ska få ha). Vissa arkaistiska ord och uttryck sitter i ryggmärgen på mig och känns helt självklara, de bygger på tradition. Men översättaren i mig får se upp med dem och tänka på språkriktigheten, läsbarheten, begripligheten... det kan vara en balansgång ibland.

Sedan årsskiftet arbetar jag som översättare på Statsrådets translatorsbyrå. Arbetet har motsvarat mina förväntningar och arbetsgemenskapen är fin. Därför ser jag lagöversättning som min uppgift framöver.

IN MEMORIAM ELISABETH SUOMALAINEN

På sensommaren nåddes vi av sorgebudet att översättarkollegan och vännen Elisabeth Suomalainen hade gått bort. Hon hade plötsligt insjuknat i en allvarlig sjukdom som inte gick att hejda. Elisabeth blev 63 år gammal.

Efter sin magisterexamen slog Elisabeth tidigt in på översättarbanan. I nästan 30 år arbetade hon på riksdagens svenska byrå, först som översättare och sedan som biträdande byråchef. När medlemmarna i Statsrådets svenska språknämnd – den s.k. nya språknämnden – utsågs för nämndens första mandatperiod kallades Elisabeth till medlem i nämnden. Mellan åren 1989 och 1997, dvs. i hela nio år, var hon en aktiv och uppskattad nämndmedlem.

Vid sin omstart 1989 hade Statsrådets svenska språknämnd en ambitiös agenda som Elisabeth nitiskt involverade sig i. En av språknämndens centrala uppgifter var att samordna översättnings- och granskningsverksamheten när det gällde svenska författningstexter. I det syftet beslutade nämnden att man skulle revidera handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och ge ut informationsbladet Språkråd. Under 1990-talet arrangerade språknämnden dessutom seminarier och temadagar för svensköversättarna inom förvaltningen. Elisabeth deltog flitigt i språknämndens arbete. Hon var en synnerligen konstruktiv kraft, och vid nämndens möten var hon skicklig på att koncist tolka och sammanjämka nämndmedlemmarnas uppfattningar. Elisabeth behövde aldrig argumentera högljutt i språknämnden - hennes kloka och sansade åsikter brukade väcka positivt gensvar, och det hände ofta att just hennes kommentarer blev avgörande när nämnden skulle fatta beslut i olika frågor.

Under sin långa översättarbanan medverkade Elisabeth i många projekt och initiativ som gagnade det svenska författningsspråket. Hon hade en innovativ och modern inställning till språket. På riksdagens svenska byrå var Elisabeth en expert som utomstående översättare och andra ordbrukare gärna vände sig till för att få råd och hjälp. De begrepp som hänförde sig till riksdagen var hon naturligtvis speciellt insatt i. När riksdagen och statsrådets kansli hösten 2004 startade ett samarbetsprojekt om en riksdagsordlista ingick Elisabeth i den ledningsgrupp som skulle utarbeta ordlistan. I riksdagsordlistan beskrivs ca 600 begrepp på nio olika språk. Elisabeth var huvudansvarig för den svenska versionen av ordlistan, och så sent som i våras jobbade hon med uppdateringar av listan.

Statsrådets svenska språknämnd minns med tacksamhet Elisabeth Suomalainen och hennes värdefulla insatser.

 Sunna Vennström
sekreterare i Statsrådets svenska språknämnd 1991–2003

NY TNC-ORDLISTA MED BASORD

Terminologacentrum TNC har gett ut en ordlista för grundläggande termer, Basord i våra fackspråk. Ordlistan är avsedd att vara en vägledning för den som behöver analysera begrepp eller välja rätt term. Begrepp som ligger nära varandra som t.ex. samordning, samverkan och samarbete kanske behöver särskiljas. För begrepp som används för att definiera andra begrepp, såsom anordning, funktion, företeelse, objekt och process kan det vara viktigt att välja rätt basord. Ordlistan är ett bra hjälpmedel för den som vill reda ut begreppen.

Här ett par exempel ur ordlistan:

term: **anläggning**
definition: byggnadsverk som har en bestämd funktion och som saknar tak och väggar
jämför: *byggnad, byggnadsverk, markanläggning*
kommentar: Exempel på anläggningar som är byggnadsverk är broar, master och vägar. Termen *anläggning* kan även avse industriell eller teknisk utrustning som krävs för viss verksamhet. Ibland räknas även den eller de byggnader in som den industriella anläggningen är placerad i, t.ex. avfallsanläggning.

term: **data**
definition: representation av fakta, idéer eller liknande i en form lämpad för överföring, tolkning eller bearbetning av människor eller av automatiska hjälpmedel
jämför: *dator, information*
kommentar: I strikt mening är det skillnad mellan data och information. Data blir information när någon har tolkat innebörden av data. Många gånger behöver man inte hålla isär begreppen data och information. Men exempelvis vid överföring mellan datorer eller lagring i datorminnen är det data, inte information, som hanteras.
I många sammansättningar används förledet *data-* om behandling av data med hjälp av dator, som i datakommunikation, eller mer allmänt och övergripande, som i datasystem och datakonsult.

 Gunilla Garoff
Statsrådets translatorsbyrå

SPRÅKTIPS

I en artikel om universitetsterminologin av Johan Bärlund och Henrik Hägglund som ingick i Språkråd 3/2011 rekommenderar skribenterna följande översättning av det finska ordet *tehtävä* i betydelsen "arbetsuppgift": "På svenska går det till all lycka fortfarande behändigt att säga *professur*, medan man på finska måste tala om *professorin tehtävä*, vilket lätt blir lite klumpigt till exempel i instruktionstexter. Ordet "tjänst" är hur som helst bannlyst. Nu *ledigförklarar* man olika *anställningar* och *beviljar befrielse för viss tid från en anställning* i stället för att som förr helt enkelt ledigförklara tjänster och bevilja tjänstledighet."

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn/e-post
Pamela Andersson	Statsrådets translatorsbyrå, övertranslator		1602 2373 pamela.andersson@vnk.fi
Sunna Vennström	Pensionerad fr.o.m. 1.10.2012	Statsrådets translatorsbyrå	

STATSRÅDETS KANSLI